

GAZI-BEG ČENGIĆ MEDRESA U VIŠEGRADU (istraživačka bilješka)

Fikret KARČIĆ

UDK 373.5.014.521:28](497.6 Višegrad)“1890/1940“

SAŽETAK: Ova medresa do sada nije bila predmetom studioznog razmatranja u postojećoj literaturi na bosanskom jeziku. Sačuvani arhivski dokumenti daju nam samo fragmentarne uvide u historiju ove obrazovne institucije. Osnovana je tokom perioda osmanske vladavine u Bosni i Hercegovini, od strane Gazi-bega Čengića. Iz dokumenata datiranih u periodu austrougarske vladavine u Bosni i Hercegovini saznajemo da je ova medresa imala status niže medrese, da je imala sopstveni vakuf, muderrisa i 10 do 28 polaznika medrese godišnje. Najistaknutiji predavač u ovoj medresi bio je Mustafa Hilmi Kapetanović (1869-1940), učenjak koji je svoje obrazovanje stekao u Istanbulu, i bio je vrsni poznavalac islamskog nasljednog prava. Medresa bila jako važna za obrazovanje imama i hatiba za područje istočne Bosne, tačnije područja doline Drine.

Ključne riječi: *Gazi-beg Čengić medresa, Višegrad, Mustafa Hilmi Kapetanović*

O višegradskoj medresi koja se naziva Čengić medresa ili Gazi-beg Čengić medresa nije se pisalo. Dostupna arhivska građa daje samo fragmentarni uvid u historiju ove obrazovne institucije.

Medresa potiče vjerovatno iz osmanskog perioda. Međutim, rahmetli dr. Ismet Kasumović ne daje podatke o ovoj medresi u djelu *Školstvo i obrazovanje u Bosanskom ejaletu za vrijeme osmanske uprave* (Kasumović 1999).

Prvi dostupni dokument koji spominje ovu medresu jeste dopis višegradske vakufske komisije koja obavještava Zemaljsko vakufsko povjerenstvo za BiH da su tri kuće koje pripadaju vakufu Čengić medrese popravljene.¹ U aprilu 1890. višegradska vakufska komisija dostavlja Zemaljskom vakufskom povjerenstvu troškovnik u

pogledu popravka Čengić medrese.² Naredni dokument iz marta 1891. jeste dopis Kotarske vakufske komisije iz Višegrada kojim se u prilogu šalje molba Abdage Osmanagića, mutevelije Careve džamije i Čengića medrese, kojom moli da mu se dozvoli da prekoračene troškove iz 1889. može staviti u račun za 1892. godinu.³ Iz ovoga se vidi da je Čengić medresa imala svoj vakuf u Višegradu, muteveliju vakufa, te da je njena zgrada, koja se nalazila u glavnoj ulici Višegrada, preko puta nekadašnjeg hotela “Panos”, popravljena 1890.

O tome ko je bio Gazi-beg Čengić nemamo pouzdanih podataka. Profesor Hamdija Kreševljaković navodi da se u 18. vijeku u Višegradu nastanila jedna grana porodice Čengića koji su tu došli iz Lokve. (Kreševljaković 1959: 10) On dalje kaže:

“U Višegradu ima jedan vakuf koji se zove Gazi-beg Čengić, a njegovim prihodom uzdržavala se donedavno medresa u istom mjestu. U posljednje doba sastojao se taj vakuf od tri kuće i dvije bašče i nešto gotova novca. Ne zna se kada je ovaj vakuf nastao kao ni to tko je bio ovaj Gazi-beg, jer se zakladnica nije sačuvala. Godine 1913. bio je ukupan prihod ovog vakufa 1046 kruna” (Kreševljaković 1959: 30).

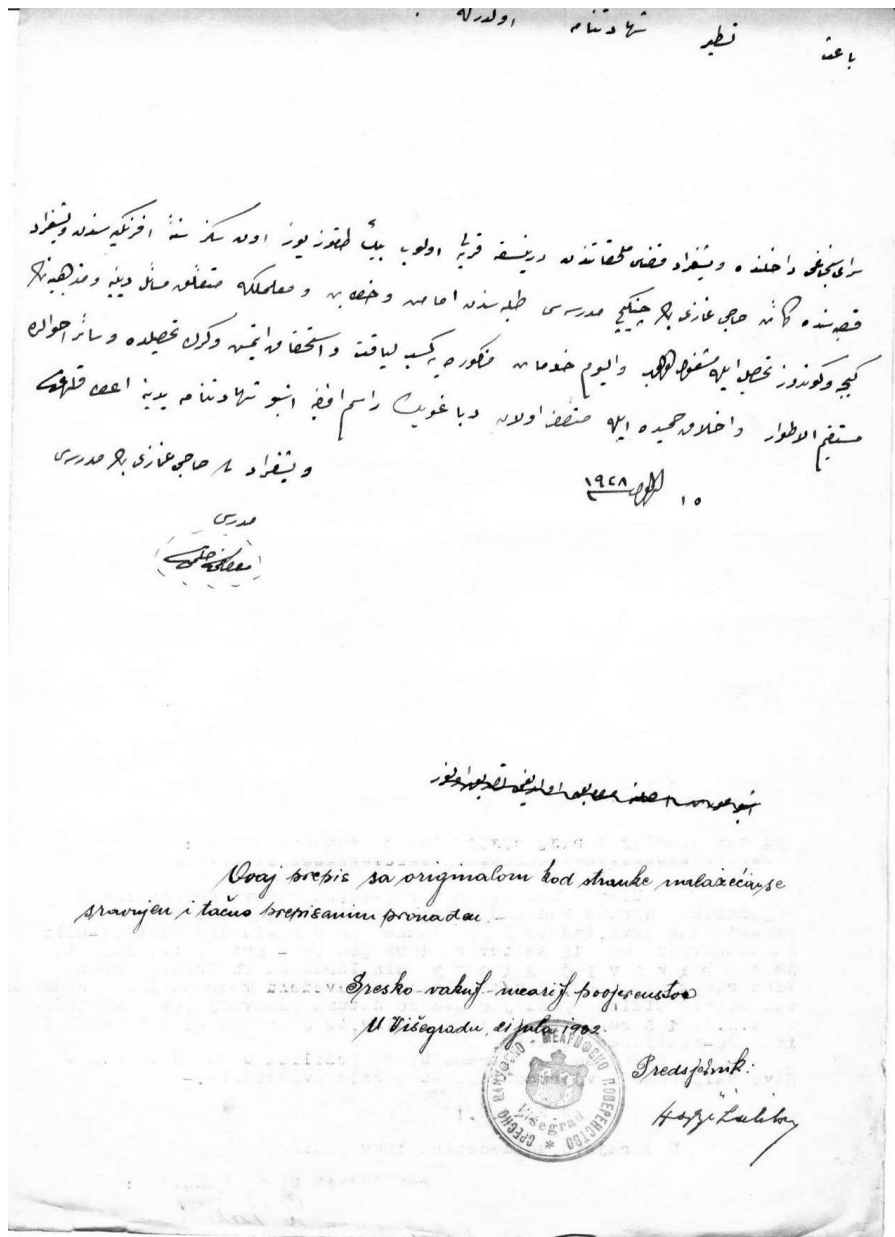
Izvjestaj o upravi BiH 1906. (Zagreb: C.i kr. Zajedničko ministarstvo financija, 1906) spominje ovu medresu sa jednim muderisom i daje broj đaka u pet školskih godina. Navodi se da je školske 1900/1901. u medresi bilo 25 softi, 1901/1902. 10 softi, 1902/1903. 23 softi, 1904/1905. 19 softi i 1905/1906. 28 softi.⁴

¹ Arhiv Gazi Husrev-begove biblioteke (AGHB), Fond Zemaljsko vakufsko povjerenstvo, br. 913, 11.03.1890.

² AGHB, Fond zemaljsko vakufsko povjerenstvo, br. 1417, 12.04.1890.

³ AGHB, Fond Zemaljsko vakufsko povjerenstvo, 861, 10.03.1891.

⁴ *Izvjestaj o upravi BiH...*, str. 203.

Primjerak šehadetname koju je potpisao Mustafa Hilmi ef.

Izvjestaj o upravi Bosne i Hercegovine daje i nastavni plan medresa i opis njihovog rada. Kaže se da je nastava u medresama bila podijeljena u tri stepena. Prvi stepen je trajao jednu godinu, drugi stepen tri godine i treći stepen tri-četiri godine.

U prvom stepenu su se izučavali: Nahv (arapska gramatika), Durijekta (Akaid), Kiraet (učenje Kur'ana) i Kaligrafija arapskog pisma. U drugom stepenu su se izučavali: Nahv (Arapska gramatika), Halebija (Fikh), Tarikat (Ahlak), Isagudžija (Logika), Alaka (arapska

frazеologija), Kiraet i Kaligrafija. U trećem stepenu su se izučavali: Multeka (Fikh), Semail-i šerif (Život i izreke Pejgambera a.s.), Nahv, Isagudži i Kiraet. Logika i Pravo predavali su se samo sposobnim đacima. Na kraju svake godine održavani su javni zaključni ispiti.

Učenici medrese bili su privremeno oslobođeni od vojske kao kandidati za "svećenički stalež". Softe su bile većinom na stanu u medresi, ali su se za hranu i odjeću morali sami brinuti. Školska godina je trajala od 1. oktobra do 15. jula. Kao neradni dan, osim islamskih praznika, uziman

⁵ Podatak preuzet iz rukopisa Ahmeda Mehmedovića: "Kapetanović Mustafa

Hilmi", *Leksikon naše uleme*, (do danas neobjavljeni rad).

je svaki utorak. Ovaj dan i petak bili su posvećeni učenju u obliku razgovora. Za nastavu u svakom stepenu trošila su se dva sata dnevno. Nastava je počinjala ujutro nakon klanjanja sabah-namaza. Učenici su klanjali dnevne namaze u džematu. Izvan školskog vremena đaci su ponavljali gradivo pod vodstvom nekog boljeg đaka. Medrese su bile održavane od strane vakufa a djelimično su dobivali pomoć od Zemaljskog vakufskog fonda.

Muderis u Čengića medresi od 1902. najvjerovatnije do 1940. bio je Mustafa Hilmi ef. Kapetanović (1869-1940). Nauke je završio u Istanbulu, zajedno s reis-ul-ulemom Mehmedom Džemaluddinom Čauševićem. Posebno je bio autoritet u šerijatskom nasljednom pravu (Fe-raiz). Uz održavanje nastave u medresi Mustafa Hilmi ef. je jedno vrijeme bio i imam i hatib u Višegradu. Bio je također i predsjednik mjesne organizacije "Narodne uzdanice". Nakon izvjesnog vremena prepustio je imamsko-hatibske poslove jednom pomoćniku, a sam se potpuno posvetio predavanjima i medresi. Mustafa Hilmi ef. je izveo veliki broj polaznika medrese. Među njima su bili i hadži Rasim ef. Tabaković, dugogodišnji imam Careve džamije u Višegradu, hadži Murat ef. Korać, dugogodišnji imam u Gazanfer-begovoj džamiji u Višegradu, i Adem ef. Kadrić, imam u Setihovu kod Rudog.⁵

Navodimo tekst jedne šehadetname koju je Mustafa Hilmi ef. izdao jednom od svojih učenika:

"Ova šehadetnama izdaje se u ruke Tabaković Rasim ef. iz sela Drinska, pripada višegradskoj kazi u sarajevskom sandžaku, učeniku Hadži Gazi-beg Čengić medrese u kasabi Višegrad, koji je od 1918. godine danonoćno bio zaokupljen sticanjem znanja o vjerskim i mezhepskim pitanjima vezanim za imamet i hitabet te je danas postigao stručnost za spomenute

službe, a može se opisati i da je pohvaljenog ahlaka te da u ostalim stvarima ima ispravno ponašanje.

Muderis Hadži Gazi-beg medrese u Višegradu:

Muderis Mustafa Hilmi
15 septembar 1928.godine.”⁶

Sljedeći spomen Čengić medrese nalazi se u Izvještaju o radu Ulema

medžlisa u Sarajevu iz 1932. godine.⁷ Na teritoriju ovog medžlisa (Bosna i Hercegovina), u julu 1930. godine bilo je 18 medresa, među kojima i ona u Višegradu. Daljih podataka u ovoj medresi nije bilo. Ona je svrstana u red nižih medresa koje su radile po programu iz 1914. godine.

Dana 24. januara 1940. preselio je na ahiret muderis Kapetanović.

Nemamo podataka da li je neko nastavio njegov rad. Došao je Drugi svjetski rat koji je donio teška stradanja Bošnjaka u Višegradu, te odlazak onih koji su preživjeli četničke napade u muhadžerluk. Nakon kraja rata i povratka muhadžira u rodni kraj, rad medrese nije obnovljen. Njena zgrada je nacionalizovana i korištena je kao stambeni prostor.

⁶ Dokument u posjedu autora. Prijevod s osmanskog turskog na bosanski jezik obavila Azra Kasumović, arhivista-ku-

stos zbirke “Osmanski dokumenti”, Gazi Husrev-begove biblioteke u Sarajevu. Autor zahvaljuje na prijevodu.

⁷ *Prvi izvještaj o radu Ulema medžlisa u Sarajevu* (Sarajevo: Državna štamparija, 1932), str. 20.

Izvori i literatura

Izvori

Izvještaj o upravi BiH (1906) Zagreb: C. i kr. Zajedničko ministarstvo financija. Mehmedović, Ahmed: “Kapetanović Mustafa Hilmi” u: *Leksikon naše uleme...* (neobjavljeni rad).

Prvi izvještaj o radu Ulema medžlisa u Sarajevu (1932), Sarajevo: Državna štamparija.

Literatura

Kasumović, Ismet (1999) *Školstvo i obrazovanje u Bosanskom ejaletu za vrijeme*

osmanske uprave, Mostar: Islamski kulturni centar.

Kreševljaković, Hamdija (1959) *Čengići – prilog proučavanju feudalizma u BiH*, Sarajevo, Sarajevski grafički zavod.

الموجز

مدرسة غازي بك تشينغيتش في فيشegrad: ورقة بحث

فكرت كاريتشيتش

لم تكن هذه المدرسة موضوعاً لأي دراسة معمقة في الأدبيات المكتوبة باللغة البوسنية. وتتيح لنا الوثائق الأرشيفية المحفوظة فرصة الاطلاع الجزئي على تاريخ هذه المؤسسة التعليمية، فقد تأسست المدرسة إبان الحكم العثماني للبوسنة على يد غازي بك تشينغيتش. ومن الوثائق التي تعود إلى حقبة الحكم النمساوي الهنغاري في البوسنة والهرسك، يمكننا أن نستنتج بأن مستوى هذه المدرسة كان دون مستوى غيرها من المدارس، وكان لها أوقاف خاصة بها، وفيها مدرّس واحد وعدد تلاميذها يتراوح من ١٠ إلى ٨٢ تلميذاً في السنة.

وكان من أبرز المدرسين فيها، مصطفى حلي كابيتانوفيتش (١٩٦١-١٩٩١)، وهو عالم درس في اسطنبول وكان متمكناً جداً من علم المواريث الإسلامي. وكانت لهذه المدرسة أهمية بالغة في تعليم الأئمة والخطباء في شرق البوسنة، وخاصة المناطق الممتدة عبر وادي نهر درينا.

الكلمات الرئيسية: مدرسة غازي بك تشينغيتش، فيشegrad، مصطفى حلي كابيتانوفيتش

Summary

THE GAZI-BEG ČENGIĆ MADRASA IN VIŠEGRAD: RESEARCH NOTE

Fikret Karčić

No comprehensive research so far has been done with the subject of this madrasa. Available archival documents give us only fragmentary insight into the history of this educational institution. It was established in the Ottoman period by certain Gazi-beg Čengić. From documents dating back to the period of Austro-Hungarian rule we know that the Čengić madrasa in Višegrad had the status of lower madrasa, had its own waqf, mudarris and between 10 and 28 students per year.

The most prominent lecturer in this madrasa was Mustafa Hilmi Kapetanović (1869-1940), a scholar educated in Istanbul and well versed in Islamic inheritance law. (In this article we present a sample of the certificate that was issued to the graduates of the Gazi-beg madrasa.)

Its significance lies in a fact that it produced imams and hatibs for the whole territory around the valley of the river Drina.

Key words: Gazi-bey Čengić madrasa, Višegrad, Mustafa Hilmi Kapetanović